

Rapport nr 2:

Rapport från tillgänglighetsinventering Bomarsund

Oktober 2015

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inventeringen	4
Franska minnesmärket.....	5
Brännklintstornet.....	5
Parkering och del av fästningen vid Furulundsgården.....	6
Ryska minnesplatsen /Huvudfästet.....	7
Engelska minnesmärket och södra delen av huvudfästet	8
Platsen intill Lotsvillan	9
Platsen intill Telegrafan.....	10
Begravningsplatser.....	10
Platsen vid Torn A.....	11
Notvikstornet.....	11
Förbindelsevägar i söder	11
Förslag till åtgärder.....	13
Skyltning och information inom området	13
Franska minnesmärket.....	13
Brännklintstornet.....	14
Parkering och del av fästningen vid Furulundsgården.....	14
Ryska minnesplatsen /Huvudfästet.....	15
Engelska minnesmärket och södra delen av huvudfästet	16
Platsen intill Lotsvillan	16
Platsen intill Telegrafan.....	17
Begravningsplatserna	17
Platsen vid Torn A.....	17
Notvikstornet.....	17
Körbara vägar i söder	18
BILAGA: Insamlade data.....	19
Skyltning, informationstavlor och skyltar.....	19
Syn, generellt.....	19
Hörsel, generellt.....	20
Allergi, generellt.....	20
Rörelse, generellt.....	20
Trappor (Brännklintstornet)	21

Sammanfattning

Tillgängligheten till de unika lämningarna kring Bomarsund kan förbättras ur många perspektiv. Till stor del handlar det om förbättrad framkomlighet till flera av besöksplatserna; men andra viktiga tillgänglighetsåtgärder är att förbättra information och skyltning; och att kunna tillhandahålla information i flera olika format.

Grundförutsättningarna för en bra tillgänglighet är god, trots det kuperade och till viss del svårframkomliga terrängen. Alternativa möjlighet att ta sig fram med bil till olika punkter kan kompensera en del av detta. Andra sätt att kompensera de svårigheter som finns, och som inte med relativt enkla med kan åtgärdas enligt förslagen i denna rapport; är att tillskapa en naturlig knutpunkt i området med samlad information och personlig service. Från ett sådant besökscenter är det möjligt att visa utställningar, bilder och filmer e t c av svårtillgängliga delar i området; vilket också skulle ha en skyddande funktion. Här skulle utrustning för guidning kunna hämta och lämnas; moderna toaletter finnas e t c. För besökaren finns det också sannolikt ett behov av möjlighet till ytterligare information och att kunna köpa med skrifter och andra produkter till minne av besöket i Bomarsund.

Den nu genomförda inventeringen kan ses som en första undersökning med förslag för förbättrad tillgänglighet generellt. I en fördjupad studie bör man mer i detalj överväga olika möjliga lösningar där tillgänglighetsaspekterna värderas sammanvägt med kulturskyddsfrågor och turismutveckling.

Några för- och nackdelar i korthet, som området har idag ur tillgänglighetssynpunkt:

+

Många av besökspunkterna är nåbara med bil

Besöksmål med olika svårighetsgrader "något för alla"

Lämningar och föremål är kännbara

-

Stort område - sammanhållande besökscenter saknas

Stor del av den skrivna informationen otillgänglig (rörelse, syn, kognitivt)

Svårframkomliga vägar till flera besökspunkter

Inventeringen

Inventeringen genomfördes i oktober 2015. De platser som inom ramen för denna inventering är besökta och dokumenterade är:

- Franska minnesmärket
- Brännklintstornet
- Parkering och del av fästningen vid Furulundsgården
- Ryska minnesplatsen /Huvudfästet
- Engelska minnesmärket och södra delen av huvudfästet
- Platsen intill Lotsvillan
- Platsen intill Telegrafan
- Begravningsplatser längst i öster
- Platsen vid Torn A
- Notvikstornet
- Körbara förbindelsevägar söder om väg 2

Franska minnesmärket

Möjlighet att parkera intill informationsskylt med information om slaget vid Bomarsund och det franska minnesmärket. Texten finns på svenska och franska, och är med hänsyn tagen till läsavståndet i liten textstorlek (se vidare under *Förslag till åtgärder/skyltning*).

Intill informationstavlan finns ett väl utformat rastbord som också möjliggör att besökare med rullstol sitter nära intill bordet vid kortändarna.

Minnesstenen är rest på stensockel, vilket innebär att det är svårt att komma nära intill den text som finns på stenen, och texten är även högt placerad.

Hela markytan kring minnesplatsen är gräsbevuxen.

Brännklintstornet

Det är möjligt att med bil köra nästan ända fram till Brännklintstornet. Vid parkeringsplatsen finns två informationstavlor, med mycket text i litet format på hög höjd. Den ena handlar om vandringsleden, den andra om Brännklintstornet. Den ena skylten har både rubrik och en del av texten i röd färg, vilket är olämpligt ur lässynpunkt. Här har man valt att informera på fyra språk: svenska, finska, engelska och ryska.

Redan på parkeringshålet kan man komma i kontakt med rester av tornets omgivande murar. Här finns också skotthål kvar, som ju också ger en tillgänglighet genom den taktila upplevelsen för den som har nedsatt syn eller kognitiva funktionsnedsättningar.

Från parkeringsplatsen leder en trappa upp till området kring tornet. Trappan är av trä, har 17 steg och en ledstång på ena sidan. Trappstegen är inte

kontrastmärkta eller halkskyddade. Efter trappan fortsätter ojämn gångstig uppför den kvarvarande branten fram till tornet. Här är tidigare utförda utgrävningar fortfarande övertäckta med ett provisoriskt , vilket begränsar upplevelsen på plats.

Från parkeringsplatsen kan man ansluta till den 4 km långa och uppmärkta vandringsled som leder runt Bomarsundsområdet.

Parkering och del av fästningen vid Furulundsgården

En asfalterad parkeringsplats finns intill Furulundsgården. Inga markerade handikapplatser finns. Intill parkeringen finns informationstavla med text placerad upp till 1,8 m höjd med litet teckenformat. Framför informationstavlan är markbeläggningen mycket ojämn.

och det är möjligt att gå över gräs fram till en sänka framför del av fästningen. Över sänkan leder trätrappor först ned, sedan upp till vallen. Trapporna är slitna, och här finns risk att besökare skadas!

Väl över på andra sidan sänkan kan man vandra genom huvudfästet österut till den ryska minnesplatsen. Här finns dock inte anlagda stigar, vägen är ojämn med många nivåskillnader. I detta området kan besökaren få en tydlig bild av hur stort huvudfästet har varit, och här finns gott om byggnadsrester kvar.

Ryska minnesplatsen /Huvudfästet

Här finns en parkeringsplats nära intill (10 m) det ryska minnesmärket. Minnesmärket är placerat på en stenhäll på gräsbevuxen yta och har text på svenska och ryska, till viss del är texten kännbar.

En stor informationstavla finns med information på fyra språk om Huvudfästet. På platsen finns även en informationsskylt om Prästö, denna har i likhet med övriga informationstavlor text placerad på hög höjd med liten teckenstorlek.

Intill platsen finns två stycken torrtoaletter, dock ej i fullstorlek för personer med rörelsenedsättning. Det finns också nivåskillnad från mark upp till dörringång på båda toaletterna.

Även vid denna plats finns anslutning till vandringsleden.

Engelska minnesmärket och södra delen av huvudfästet

Den södra delen med det engelska minnesmärken kan nås via grusad (körbar) väg från huvudfästet/väg 2 vid ryska minnesmärket; och till fots från parkeringen vid Furulundsgården. Den senare vägen har packat grus och gräs som markunderlag. Från väg 2 finns en lutning de första 20 m; men det går också att köra bil fram till grinden därefter.

Vid den södra delen finns även rastbord med tillgänglig utformning, om än i vissa fall, något slitet. Sitthöjd på bänkarna är 0,56 m och bordets höjd 0,76 m. Fritt utrymme under bordet är 0,46 m.

Själva minnesstenen står på en stensockel med gräsbelagd yta runtomkring. Texten, som är delvis taktil, finns endast på engelska.

Såväl gräsytor som grusvägen, som leder runt den södra delen av området, har en bra framkomlighet även om ojämnheter finns.

Den del av fästningen som här finns kvar har också en tämligen plan och framkomlig väg upp på den övre delen som har plana gräsvägar längs med murarnas insida. För att komma dit krävs dock att man tar sig upp för branta lutningar. I öster finns en svårframkomlig stig, i söder gamla trappsteg som går upp för halva branten, och i väster en brant grässlätt som leder upp.

Det är av stort besöksvärde att komma upp innanför murarna här. Här finns kanoner utplacerade, och en hänförande utsikt.

Även här finns för den som har nedsatt syn eller kognitiv funktionsnedsättning, utmärkta möjligheter att bilda sig en uppfattning om Bomarsund genom att kunna känna på resterna av byggnadsverket.

Platsen intill Lotsvillan

Det är möjligt att köra upp till Lotsvillan och parkera ca 50 m från huset. Därefter får man ta sig fram på ren berghäll, inga anlagda gångvägar finns fram till huset. Endast trappa leder upp till entrén. I Lotsvillan finns en mindre utställning.

Framför entrén finns också ett rastbord med god tillgänglig utformning. Bordet är placerat på berghäll med ojämnt underlag.

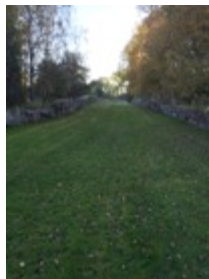
Platsen intill Telegrafen

Till Telegrafen kan man komma med bil, öppen parkeringsplats finns framför byggnaden.

I Telegrafen finns utställningar, bl a med taktill modell och andra föremål som är möjliga att känna på. Telegrafen var vid inventeringen stängt för säsongen.

Begravningsplatser

Till begravningsplatserna i öster på Prästö finns vägar som även är framkomliga med bil. Till de norra platserna (judiska, muhम्मendanska, och ytterligare en grekisk-ordotox begravningsplats) finns parkeringsplats ett stycke innan, och gångvägen fram till platserna är längre.

I det östra läget leder en bred gräsbevuxen gångväg mellan de olika begravningsplatserna. Murar skiljer platserna från vägen. Öppningar i muren med anlagda "entréer" till platserna saknas.

Platsen vid Torn A

Informationstavla med information på fyra språk finns på hög höjd. Själva utformningen av tavlan är tydligare än övriga i området, med texten liggande nertill på tavlan och bilder upptill. Tydlig fördelning och placering av de olika språkversionerna bidrar också till att det blir lättare att hitta och ta till sig informationen.

Även här finns rastbord med tillgänglig utformning, placerad på plant gräsunderlag.

Notvikstornet

Notvikstornet är välbevarat. Även hit leder en bilväg med möjligheter att parkera intill tornet.

Brevid tornet finns rastbord med storslagen utsikt. Vägen fram till denna plats är gräsbevuxen, stenar och ojämnheter finns.

Vägen in i tornet är ojämn med uppstickande stenar, från tornet till utsidan leder en trappa (3+1 trappsteg).

Förbindelsevägar i söder

Från södra huvudfästet finns en körbar väg förbi livsmedelsmagasinen och vidare västerut. Denna väg är till del inhägnad med grindar.

En annan körbar väg (även markerad som vandringsled) förbinder huvudfästets västra del med väg 2 väster om Nya Skarpans. Här finns vid Nya Skarpans en träspång leder från huvudvägen över dike och norrut in i området. Avåkningskydd och ledstänger saknas.

Förslag till åtgärder

Skyltning och information inom området

När man kommer in i området från väster eller öster längs väg 2 bör det finnas parkeringsfickor med ett välkomnande till Bomarsund och tydliga orienteringstavlor över området.

Därefter bör tydliga hänvisningsskyltar (i enhetlig utformning) finnas från vägen till de viktiga besökspunkterna.

Varje plats av intresse bör ha en informationstavla och/eller informationsskylt. Dessa bör vara enhetligt utformade vad gäller typsnitt, principer för textstorlek, grundlayout e t c. Man bör också bestämma sig för hur många och vilka olika språk som skall finnas på skyltarna.

Informationstavlor skall inte ha text placerad på högre höjd än 1,4 m, med för det avståndet lämplig textstorlek. Däremot kan bilder och generella illustrationer finnas på högre höjd. På alla tavlor bör en tydlig orienteringsbild över området finnas, där den plats man befinner sig på är utmärkt, och där tips ges om vilka alternativ som finns för förflyttning till påföljande besöksplatser i närheten.

Informationsskyltar bör vara utformade som liggande i vinkel (60 grader) med den nedre kanten på max 0,9 m.

Som komplement till informationstavlor och skyltar bör information finnas tillgänglig i alternativa format. Om det går att arrangera, vore audioguiden ett bra alternativ för många. Andra möjligheter kan vara att lägga ut ljudfiler på webbsidan för nedladdning före besöket, en "Bomarsundsapp" att ladda ned till sin mobiltelefon, "talande" skyltar på utvalda platser, och lättlästa broschyrer.

Franska minnesmärket

Från parkeringsplatsen kan enkla gångstråk av slät och jämn karaktär (ex stenplattor) leda från parkeringen till minnesmärket, informationstavlan och rastbordet.

Vid minnesmärket bör det även finnas en informationsskylt (för utformning se ovan) där texten på stenen återges.

Brännklintstornet

Förbättra informationstavlor i enlighet med förslag ovan (skyltning och information inom området). Båda tavlor kan med fördel vara utformade som liggande skyltar, där mängden text och antalet språk begränsas något.

Trappan som leder upp till tornet bör förses med halkskydd på varje steg, samt kontrastmarkering minst i början och slutet av trappan. Trappan bör även ha ledstång på båda sidor. Även det sista avsnittet fram till tornet kan förses med ett par kortare trappor över den ojämna gångstigen.

Hur Brännklintstornet på bästa sätt kan göras tillgängligt för personer med nedsatt rörelseförmåga bör studeras närmare. Här kan finnas flera alternativ att överväga. En serpentinalagd gångväg med ramper från tillfartsvägen, med början några 100 m före parkeringsplatsen; ett "ramptorn" från parkeringsplatsen med anslutning till platsen ovanför trappan; och/eller att delge synintryck och upplevelse från tornet via ljud och bild i ett besökscenter kan vara några möjliga metoder. Ordentliga höjdmätningar i området runt tornet behöver att göras för att utröna den mest optimala lösningen.

Upplevelsen av tornet kan förstärkas väsentligt genom när tidigare utgrävningar helt avslutas och taket tas bort eller ersätts med överbyggnad som är möjlig för besökare att komma under.

På parkeringsplatsen bör eftersträvas så jämnt och hårt packat underlag som möjligt. Större stenar bör tas bort för bättre framkomlighet.

Parkering och del av fästningen vid Furulundsgården

Parkeringsplatsen är stor, men det vore ändå en fördel att markera en plats (5 m bredd) reserverad för fordon med särskilt parkeringstillstånd (handikapparkering).

Informationstavlan bör omarbetas (höjd, teckenstorlek m m) och placeras på en plats med plan och jämn markyta runt omkring tavlan för att göra det möjligt för alla att ta del av informationen.

Trapporna intill fästningen behöver bytas på grund av slitage. Då kan man samtidigt passa på göra vägen till vallen tillgänglig för alla, genom att ersätta

trapporna med en träbrygga med ledstänger över sänkan, kombinerad med ramper därefter i några sektioner, med max lutning 8 %.

Det skulle vara möjligt att anvisa fotgängare genom huvudfästet till en anlagd gångväg som dras från vallen via den gräsbevuxna delen och vidare upp till den motsatta sidan. Det finns platser där lutningarna är begränsade i fästningen vid den östra sidan, och där man enkelt kan komplettera gångväg med ramp och trappor.

Det vore en fördel för besökaren att också ha tillgång till en del information i form av informationsskyltar inne i huvudfästet.

Ryska minnesplatsen /Huvudfästet

Intill minnesstenen bör finnas en informationsskylt med texten på stenen gärna också på de två övriga språk som används på informationstavlorna (finska och engelska).

Kartan över Prästö är bra. Denna skulle med fördel kunna placeras på en liggande skylt (lutning se avsnittet om skyltning) och även vara taktil.

Intill de stora informationstavlorna finns en plats där det vore möjligt att förenkla framkomligheten för besökare med trappa kombinerat med ramp upp på vallen.

Toaletterna bör kompletteras med en större toalett utrustad för personer med rörelsenedsättning. Det finns också möjlighet att ersätta de två med en

kombitoalett som vid behov används i full storlek och annars vara avdelad i två mindre toaletter.

Det vore en fördel att på kartor och informationstavlor märka ut vandringsleden från denna punkt och söder/västerut förbi livsmedelsmagasinen, Torn A och sjukhuset fram till väg 2 som en lättare tillgänglig sträcka med svaga lutningar och i huvudsak jämn och hård och beläggning.

Engelska minnesmärket och södra delen av huvudfästet

En enklare gångväg, förslagsvis av stenplattor, bör anläggas för att besökare bekvämt skall kunna ta sig från grusvägen till det engelska minnesstenen.

Minnesstenen bör kompletteras med informationsskylt med stenens text, på minst ytterligare ett språk.

Ramper (lutning högst 8 %) bör anläggas i sektioner i den västra delen av fästningsmuren; för att ge möjlighet för fler att också kunna komma upp och innanför fästningsmuren.

Platsen intill Lotsvillan

Om man avser att även framgent hålla utställning i Lotsvillan bör den göras tillgänglig för alla. Lämpligen anläggs en träspång över berghällarna, från parkeringen fram till platsen för rastbordet och mot husets entré. Träspången bör vara försedd med ledstänger och halkskydd.

Vid huset kan en ramp av halkfritt material monteras längs med husets långvägg. Max lutning 8 %. Rampen måste vara tillräckligt bred och utformas så att den ansluter till vilplan utanför entrédörren med ett tillräckligt stort fritt manöverutrymme för att vända med rullstol (minst 1,5 x 1,5 m).

Platsen intill Telegrafan

Information om utställningen och öppettider kan med fördel finnas vid parkeringen.

Det finns möjlighet att reservera en plats (5 m bred) som parkering för personer med särskilt tillstånd (handikapparkering).

Byggnaden och utställningen bör inventeras separat.

Begravningsplatserna

För att möjliggöra för alla att komma in på de olika begravningsplatserna i öster får man överväga olika möjligheter att anlägga tillgängliga entréer:

- a) Gångvägar fria från nivåskillnader genom öppningar i murarna
- b) Gångvägar med ramper som leder över och/eller förbi murarna.

För besökaren är det förstås av stort värde att också kunna komma in på begravningsplatserna.

Den gräsbelagda vägen kräver kontinuerligt underhåll för att vara framkomlig. Ett alternativ kan vara att anlägga en smalare stenlagd väg i mitten.

Platsen vid Torn A

Informationstavlan bör sättas på lägre höjd. Med tanke på nuvarande utformning skulle det passa bra att ha en sådan tavla vinklad (0,7 m höjd nedtill, 40-60 graders lutning).

Notvikstornet

Vägen fram till rastbordet bör frigöras från sten och andra ojämnheter till en bredd av minst 0,9 m.

Det finns möjlighet att reservera en plats (5 m bred) som parkering för personer med särskilt tillstånd (handikapparkering).

Man bör utreda vidare hur framkomlighet och tillgänglighet till tornet bör utformas, med hänsyn till de aktiviteter som förläggs här och skyddet av platsen. De delar som man avser hålla öppet för allmänheten bör också göras väl tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Överväganden och strategier kring detta bör undersökas i en fördjupad studie.

Körbara vägar i söder

Information om att en del av vägen är instängslad bör framgå i information och kartor. Vid grindarna bör mycket tydliga skyltar med text och bild kombinerat finnas, som förklarar vikten av att man stänger grinden ordentligt efter sig.

Träspången vid Nya Skarpans bör breddas och förses med avåkningskydd och ledstänger. Den gräsbevuxna ytan mellan lämningarna är relativt väl framkomlig. Man bör studera vidare hur bra framkomlighet inom Nya Skarpans kan ytterligare förbättras.

BILAGA: Insamlade data

Skytning, informationstavlor och skyltar

<i>Fråga</i>	<i>ja</i>	<i>nej</i>
Är befintlig skytning på viktiga platser:		
väl belysta?		X
utformade med text som väl kontrasterar mot bakgrunden?	x	
placerade på max 1,6 m höjd?		x
kompletterade med pictogram och/eller punktskrift?		x
Skyltar som läses på ett avstånd av 1-3 m har en textstorlek på minst 70-100 mm		x
Skyltar som går att komma nära intill har en textstorlek på minst 25-40 mm		x
Orienteringstavla finns	x	
Visuella och kännbara ledstråk leder fram till informationsplatsen		x

Syn, generellt

<i>fråga</i>	<i>ja</i>	<i>nej</i>
är alla trappor kontrastmarkerade?		x
Är viktiga skyltar, symboler och texter placerade så att de är lätta att upptäcka, och utformade i alternativa format?		x
Finns personlig bemanning att tillgå?		x
Accepteras ledar/servicehundar?	x	
Är förflyttningvägar försedda med taktila stråk?		x

Är belysningen jämn och bländfri?		x
Är förflyttningsvägar fria från hindrande föremål, eller utstickande föremål på lägre höjd än 2,2 m?	x	

Hörsel, generellt

<i>fråga</i>	<i>ja</i>	<i>nej</i>
Finns hörslinga eller motsvarande hjälpmedel att tillgå?		x
Är ljudmiljön fri från buller och långa efterklangstider?	x	
Finns personlig bemanning?		x
Har ljuddämpande åtgärder vidtagits i lokalen?		x
Kan störande ljud avskärmas?		x

Allergi, generellt

Är entréer och gemensamma utrymmen fria från växter som kan orsaka allergiska besvär?		x
---	--	---

Rörelse, generellt

<i>fråga</i>	<i>ja</i>	<i>nej</i>
Är avstånden mellan angöringsplats och entré max 25 m?	x	
Finns vilplatser längs längre förflyttningsvägar inomhus och utomhus?		x
Är markbeläggning jämn, fast och halkfri?		x
Finns ledstänger vid samtliga trappor och ramper?		x
Uppfylls rekommenderade breddmått i alla passager?		x
Finns hiss/ramp som kompensation vid nivåskillnader?		x

Trappor (Brännklintstornet)

<i>Frågor</i>	<i>Ja</i>	<i>Nej</i>
Finns ledstång på båda sidor av trappan?		X
Sträcker sig ledstången minst 0,3 m förbi översta och nedersta trappsteget?		X
Är minst översta och nedersta steget kontrastmarkerat?		X
Har ledstången ljushetskontrast?	X	
Är fribärande trappor visuellt markerade upptill och nedtill?		X
Är fribärande trappor kännbart markerade vid golv?	X	
Finns skyltar i relief/punktskrift som talar om var man befinner sig där ledstången slutar?		X
Är trappan fri från utskjutande föremål lägre än 2,0 m?	X	